

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

У статті показано основні напрями державного регулювання ринку освітніх послуг в Україні, зазначено шляхи покращення взаємодії ринків праці та освітніх послуг. Розглянуто проекти законодавчих актів, що є перспективними для такої взаємодії.

В статье показаны основные направления государственного регулирования рынка образовательных услуг в Украине, показаны пути улучшения взаимодействия рынков труда и образовательных услуг. Рассмотрены проекты законодательных актов, которые являются перспективными для такого взаимодействия.

The basic directions of state regulation of education market in Ukraine are shown. Ways of improvement of labour and education markets interaction are also taken into account. Projects of perspective legislative acts for such interaction are considered.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, освіта, ринок праці, державна політика, правове регулювання, інноваційних шлях розвитку економіки.

Світовий досвід та практика економічного розвитку України доводить, що перетворення науково-технологічного розвитку у вирішальний фактор економічного зростання, підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки країни обумовлюють становлення якісно нового, інноваційного типу розвитку. Раніше економічна наука поряд з екстенсивним типом розвитку, коли економічне зростання досягалося завдяки кількісному збільшенню факторів виробництва при їх незмінній технічній основі та ефективності виробництва, виділяла в якості більш високого інтенсивний тип розвитку, коли економічне зростання досягається не лише за рахунок вдосконалення та поновлення засобів виробництва, підвищення професійного та кваліфікаційного рівнів робочої сили, але і за рахунок більш інтенсивного використання всіх факторів виробництва, вдосконалення організації праці, виробництва та управління. На відміну від інтенсивного, інноваційний тип розвитку означає абсолютну перевагу та домінування НТП у системі факторів виробництва. Україна не лише може, але й має перейти у максимально можливих масштабах на інноваційний тип розвитку, широке впровадження нової техніки та технології, масове підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, вдосконалення управління виробництвом. Весь цей комплекс заходів може забезпечити зростання продуктивності праці, зменшення витрат виробництва та швидке підвищення ефективності економіки та якості життя населення [1, с.19].

Зазначені перетворення легше здійснити за допомогою державного регулювання економіки країни, а саме акценту державної політики на соціальній сфері. Для цього важливим є: прийняття законодавчих актів, спрямованих на забезпечення соціального захисту певних категорій населення; розвиток системи державної освіти, охорони здоров'я та ефективна політика на ринку праці.

Питання державного регулювання ринку освітніх послуг України

розглядаються в роботах А.Чухна, Е.Лібанової, О.Грішнкової, Т.Боголіб, В.Шинкарука, Е.Підлубної та інших.

Метою даної статті є визначення основних напрямів державної політики, спрямованої на регулювання ринку освітніх послуг, та пов'язаних з них сфер економіки; розгляд нормативних актів, що сприятимуть розвитку освітньої системи та взаємодії ринків праці та освітніх послуг в Україні.

В статті Є.Захарченко, К.Захарченко та Е.Підлубної [2] зазначається, що «сутність соціальних відносин полягає в максимізації позитивних соціальних явищ та мінімізації негативних (за певних обмежень) за рахунок зміни елементів, зв'язків, властивостей та відносин у суспільстві з метою збереження його цілісності та забезпечення його розвитку». У створенні умов для забезпечення рівня життя кожної людини передбачається формування системи державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій, їх фінансове забезпечення за рахунок бюджетних коштів та коштів державних цільових позабюджетних фондів, а також через систему податкових пільг.

Для регулювання ринку праці держава має зосередитися на використанні економічних заходів, правових методів та організації підвищення кваліфікації, професійної підготовки та перепідготовки робітників, а також сприятиме створенню та збереженню робочих місць. Безпосереднє створення робочих місць за рахунок коштів служб зайнятості не може вирішити проблему в цілому. Економічні заходи, що спрямовані на розвиток малих та середніх підприємств, на раціональне розміщення продуктивних сил, мобільність робітників, впровадження нових технологій тощо є дуже важливими, але надають відчутного ефекту у зв'язку із правовим регулюванням, і разом з тим підтримкою належного рівня кваліфікації робітників.

Для орієнтації економіки України на інноваційний шлях розвитку необхідними виявляються заходи сприяння оновленню системи організації наукових досліджень та засвоєння їх досягнень; інноваційному підприємництву; співпраці з метою запозичення світового досвіду з організації функціональних та регіональних систем інноваційного розвитку. В.Шинкарук зазначає, що «закономірним для високотехнологічних секторів економіки стає превалювання тенденції до збільшення обсягів попиту на висококваліфікованих спеціалістів-універсалів, котрі мають не тільки спеціалізовану професійну підготовку, але й успішно оволодівають навичками підприємницької та управлінської діяльності» [3].

Весь світ, і Україна у тому числі, приходять до розуміння, що освіта має тривати все життя, вчені та політики використовують термін «life-long education» [3] – безперервна освіта, яка сприятиме оптимізації професійно-кваліфікаційної структури робочої сили та підвищення рівня її конкурентоспроможності. Відбулася інтеграція вітчизняної освітньої системи до Болонського процесу, що ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури; що не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн

Європи; багатоваріантний, гнучкий, відкритий, поступовий. Кінцевою метою процесу є забезпечення відповідної суспільним, особистісним та виробничим потребам якості вищої освіти, що продукуватиме конкурентоспроможного фахівця, здатного легко адаптуватися в економічному просторі європейських країн [3]. Щодо правового регулювання сприяння розвитку ринку освітніх послуг, вартим уваги є проект Типового положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників (далі – Підрозділ) [4]. Метою діяльності Підрозділу є створення умов для ефективної реалізації права студентів і випускників на працю; забезпечення випускників першим робочим місцем, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Впровадження Підрозділу полегшить процес працевлаштування майбутнім фахівцям, оскільки проблеми відсутності досвіду, непевності у своїх силах, недостатньої інформованості про наявність вакансій та стан ринку праці буде вирішувати створений у стінах ВНЗ Підрозділ. Проект заслуговує на увагу, тому що він полегшує взаємозв'язок між освітньою установою як суб'єктом ринку освітніх послуг та суб'єктами ринку праці: біржами праці, рекрутинговими агенціями, роботодавцями та міжнародними організаціями, що також можуть забезпечити обмін досвідом та надати робочі місця для українських спеціалістів. Певні кроки у реалізації цієї програми можна побачити у більшості ВНЗ України, але лише у наявності її окремих елементів. Вартим є створення загальної бази вакансій та спеціалістів на міждержавному рівні. Ще одним кроком до розвитку ринку освітніх послуг та покращення його зв'язку із ринком праці може стати впровадження Положення про практику студентів вищих навчальних закладів (проект 2011 року, далі – Положення) [4].

Я.Болюбаш надає характеристику практиці студентів: «Практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих закладах освіти і проводиться на оснащених відповідним чином базах практики закладів освіти, а також на сучасних підприємствах і організаціях різних галузей господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі і державного управління» [5]. У вищих закладах освіти використовуються такі види практики: навчальна і виробнича. У Положенні зазначається відмінність між видами практики: навчальна (практичні та лабораторні заняття, екскурсійна, ознайомлювальна, мовна, для отримання первинних професійних умінь та навичок, отримання робітничої професії тощо); виробнича (технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, лікувальна, економічна, юридична, організаційно-управлінська, обліково-аналітична, виконавська, диригентська, звукорежисерська, культурологічна, переддипломна, науково-дослідна тощо).

Даним положенням передбачено заохочення ВНЗ щодо укладання договорів на проведення виробничої практики для студентів, а також підприємств (організації, установи), які після укладання договору є базами практики і

несуть відповідні затрати, – користування податковими та іншими пільгами згідно з законодавством.

Впровадження Положення допоможе майбутнім фахівцям зменшити відстань між теоретичною освітою та практичною роботою, інформація про проходження практики сприятиме створенню їх позитивного іміджу у майбутніх роботодавців. Для розвитку ринку освітніх послуг також МОН України запропонувало низку стратегічних пропозицій у співпраці з роботодавцями, серед яких варто зазначити: розроблення та підписання Генеральної Угоди між МОН та фундаціями роботодавців України; розроблення довгострокової програми підготовки фахівців для галузей національної економіки та вдосконалення механізмів надання пільг роботодавцям; спільне формування оптимальної мережі навчальних закладів та опрацювання пропозиції щодо створення мережі регіональних університетів європейського типу; забезпечення участі роботодавців в управлінні освітнім процесом через систему наглядових рад та інше [6].

Як можна побачити, у напрямі державної політики регулювання ринку освітніх послуг відбуваються позитивні зміни. Спостерігається тенденція покращення взаємозв'язку ринків праці та освітніх послуг. Все це призведе до підвищення рівня економіки України та її значимості на міжнародній арені. Світовий досвід показує, що конкурентоспроможність країни у світогосподарських зв'язках, її участь у міжнародному поділі праці забезпечується такими умовами, як сучасна ринкова інфраструктура, розвинутий економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Чухно А. Научно-технологическое развитие как объект исследования эволюционной экономической теории // Экономика Украины. – 2008. – №1. – С.12-23.
2. Захарченко Е., Захарченко К., Подлубная Э. Влияние социально-экономических условий жизни на семью как социальный институт // Экономика Украины. – 2006. – №9. – С.26-34.
3. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/higher>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/gr>
5. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти.— К.: ВВП «КОМПАС», 1997.— 64с.
6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/higher/dz/3>